

Alföldy Jenő

A modern Petőfi

Emlékszünk Ady száz évvel ezelőtti versére, *A tűz márciusára*: „*Petőfi szavánál van szükség jobb szóra: / Mindent meglátóra, mindent felrúgóra*”. Szavai nem lebecsülést fejeztek ki – bizonyosság a verssel egyidejű nagy Ady-esszé, a *Petőfi nem alkuszik*. De a huszadik század költői csak akkor lehettek hívek Petőfi szelleméhez, ha hozzá képest is újítottak. Petőfi is újító volt a maga korában. Életet hozott líránkba, demokratikus nemzetszemléletet, magyar ízeket, természetes észjárást és beszédmodot, európai citoyen-öntudatot. Kisugározta ezt a vidékre is, nem utolsósorban a Kiskunságra, s annak szellemi központjára, Kecskemétre. A tájat felragyogtató művei elévülhetetlenek akkor is, ha például Tornai József *Síkság* című verse vagy Buda Ferenc *Homokházája* huszadik századi hangon idézi föl az alföldi rónaságot, mégis ugyanazzal a költészetté lepárolt hazafiúi szeretettel, mint Petőfi.

Petőfit – akárcsak Adyt – nem szakíthatjuk ki a 19. századból, de észrevesszük, hány-szor kora elébe vág. Azt is, hogy legméltóbb követői rendre meghallották az új időknek szóló üzenetét. Úgy, ahogy Illyés Gyula, Csoóri Sándor, Ratkó József, Utassy József, Petri György, Szócs Géza, Nagy Gáspár vagy Tóth Erzsébet költészetében tapasztalhattuk. Kortársaim közül engem ők emlékeztetnek legjobban Petőfire.

Stílusa egyesítette a századközép romantikáját, klasszicizmusát és az általa kezdeményezett nép-nemzeti realizmust, olykor a biedermeier mulékonyabb szellemét is. Mindez nagy általánosságban egy előbb-utóbb meghaladható fejlődési szakaszhoz kötötte őt. Ennek ellenére, még a huszadik században is nagy költők okultak példáin. Az anyanyelvi szépségben, a látásmódban, a kritikai szemléletben, a humorban, a lelki folyamatok kifejezésében, a formabontásban és a formateremtésben. Már atyai mestere és támogatója, Vörösmarty is tanult tőle. Nem tudom, Petőfi ismerete nélkül vajon megírta volna 1848-ban *Sajtószabadság* című versét, a *Harci dalt* vagy az *Átokot*, miután Petőfi átvette tőle a fátylát. Úgy vélem, Petőfi *Földét a földmives* kezdetű miniatűrje nélkül Vörösmarty a *Mint a földművelő* című kései versét sem így alkotta volna meg. A *Felhők* ciklus más kései Vörösmarty-versekhez is ötleteket adott, talán már *Az emberekhez* is.

Hosszasan sorolhatnám a Petőfi személyére hivatkozó, verseire rájátszó műveket Arany Jánostól, Vajda Jánostól, Madáchtól, Adytól, Babitstól, József Attilától és másoktól. Szuggesztív tájversei József Attilára hatottak ösztönzőn. Társadalomelemző versei Illyés Gyula demokratikus terveihez nyújtottak bátorító példát a II. világháború után. „*Hazát kell nektek is teremteni*” – idézte Illyés *Az új nemzetgyűléshez* című 1945-ös vers írásakor *A nemzetgyűléshez* költőjét. Csanádi Imre a változások sürgetőjeként idézte meg Petőfit, amikor *Félegyházán* című versét írta 1941-ben a feudális viszonyok megrögzöttségéről. Benjámín László Petőfi támadóinak s azok megrögzött utódainak címezte a hatvanas évek végén *A halhatatlanokat*. 1956 nagy hatású költője, Tamási Lajos is a szabadság költőjét vallotta első számú példaképének.

Modern költészetünkben Juhász Ferenc korai elbeszélő költeményeinek Petőfi volt a fő mintaadója. Nagy László is ő ihlette a *Föltámadt piros csizma* megírására. Székely János, Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor ugyancsak merített a nemzetét szolgáló Petőfiből, holott férfikoruk nagy részében csak rejtőzve fejezhették ki közérdekű véleményüket. Csoóri Sándor egy 1973-as jubileumi fölkerésre, hogy emlékezzen meg Petőfiről, válaszul visszakérdezett: meg lehet-e idézni Petőfit a tilalmak légkörében? Nem lehet, mondta, mert szabadsághiányos szellemi életünk azt nem bírja el. Utassy Józsefnek a Petőfi emléket ébresztő verséért sem rajongtak, amikor kikiáltotta: „Lopnak a bőség kosarából!” Hosszan folytatható a felsorolás. Gondoljunk csak Jékely Zoltán zsarnokölő művére, melyben mint-ha a kondukátor dicstelen végét sejtette volna meg a hetvenes években – címe: *Sárkányhalál Csomaszentgyörgyfalván*.

*

Talán az idők végezetéig szükség lesz a szabadság költőjének politikai-ellenzéki bátorságára és szatirikus szemléletére – de szívesen beszélnek a formaújító Petőfiről is. Ötleteiből bőven merítenek olyan költőink, mint a marosvásárhelyi européer, Kovács András Ferenc – most csak azokra az újabb keletű szonettjeire gondolok, amelyekben hexameterek bújnak meg furfangos tördelésben (a kecskeméti *Forrásban* találkoztam velük nemrég). Efféle boszorkányságok Petőfitől sem voltak idegenek. A Csapó Etelke emlékére írt *Játszik öreg földünk...* sorai kettétört hexameterekből állnak, s rímei az egyik legbravúrosabb versformát rejtegetik: a leoninust.

Petőfi „trükkös” versei hathatósan cáfolják azokat az irodalmi öröket, akik az előző század ötvenes éveiben az „öncélú” költők műveit polgári csőkevénynek nevezték, s elűzték őket az irodalom fórumairól. Az egyenlőség forradalmából kreáltak kötelező kánont, s a szabadság költőjét zsarnoki eszmék igazolására használták. Nemcsak az ellenzéki hangokat torolták meg az ő nevében, hanem a modern észjárást s a kísérletezést is.

Weöres Sándor egy beszélgetésünk alkalmával csodálkozását fejezte ki azon, hogy Petőfit mindig csak harcias Türtaiosz-ként emlegetik, pedig egészen öncélú verseket is írt. S elmondta fejből Petőfi *Fresco ritornell* című versét, amely inkább tréfa, mint szerelmi valomás. Említhette volna a *Viríts, kikerics!* című dalt is: témája ellenére ez sem szerelmi valomás – a játékos hangzás kedvéért íródott. A „lobogónk Petőfi” esztétáinak másra kellett volna hivatkozniuk, amikor a l’art pour l’art költőit lebunkózták. Ágh István az irodalmi perzekutoroknak szánta a fricskát, amikor a hetvenes évek elején úgy nyilatkozott, hogy „Petőfi ma lettrista verseket írna”. Mert vonzotta, amit tiltottak, s taszította, amit előírtak.

A mai irodalom ízlésformálói között is furcsa vélemények harapóztak el arról, hogy Petőfi elavult, rimelő publicista, retorikája a 19. század populista népszónokává teszi, és szerelmi lírájához nincs köze a modern embernek. Akkor sem értem ezt az ítéletet, ha csak a hazai romantika gyöngyszemére, a *Tündéralomra* gondolok; szépségét a hazai modernség úttörője, Füst Milán is fennem magasztalta. Utalnék más „vadromantikus” Petőfi-műre is, például az *Álmodom én, és mégsem alhatom* címűre. A korszerűség nevében a polgári gondolat nélkülözhetetlen láncszemét iktatják ki a jövőbe vezető híd tartószerkezetéből, amely Petőfitől a ma és a holnap emberéhez ível. Akik a néppel azonosuló költőt populistának nevezik, azok elsikkasztják, hogy Petőfi nem hízelgett az arctalan sokaságnak, hanem radikálisan bírálta a félrevezethető tömeget *A világ és énben*, a *Felhők* ciklusban vagy *Az apostolban*. S hányan merítették a „közönséges” tárgyat megéneklő Petőfiből – kezdve Babitscsal! Gondoljunk csak Petőfi szamaras juhászlegényére és Babitsnak a keszgyűsfiúhoz – a szemétszállítóhoz – írt ódájára.

Meglepően hangzik, de Petőfi az egész világot átfogó közlekedési és információs hálózatot is létrehívta. *Vasúton* című versével az Új Világ költője, Walt Whithman előfutárának

tekinthető. Humánus gondolat fog össze művében a tudományos haladással: a távolság legyőzésén örvendezik. Korunk nagy találmánya, az internetes világháló is fölsejlik e soraiban: „Száz vasútat, ezeret! / Csináljatok, csináljatok! / Hadd fussák be a világot, / Mint a testet az erek.”

A szabadság költőjére mint kortársunkra is büszkék lehetünk: a zsarnoksággal szembezálló kínai diákok az 1980-as években a *Szabadság, szerelem* jelszavát skandalva keltek föl a tankok ellen Pekingben, a Mennyei Béke terén. Egy másik Petőfi-vers nem csupán az elnyomókban mutatja meg a zsarnokság természetét, hanem a diktatúra táptalaját, az önkéntes szolgaságot sem kíméli: „*Szolgazzsarnok! Vagy nyalod más talpát, / Avvagy talpad mással nyalatom!*”

Petőfi azért is avulhatatlan, mert humoros költő. A paródiáiró Karinthy, az elődök modorát utánzó Weöres Sándor, Kálnoky László vagy Orbán Ottó éppúgy eszünkbe juthat róla, mint a kávéházi versjátékait író Kosztolányi, Tóth Árpád vagy József Attila; mint a *Vidám üzeneteit* író Nagy László; vagy mint a kettős rabság bánatát költői játékokba öltő erdélyi költők a Ceausescu-diktatúrában. A végeposzt író Csokonai után *A helység kalapácsával* lényegében Petőfi az első parodistánk. Mestere, Vörösmarty hősi eposzait karikírozta benne.

Szívesen rajzolt karikatúrát önmagáról is. *Zsuzsikához* írt versében megmosolyogja a máskor olümposzi fénybe vont költészetet: „*Hogy suttogják majd, ha az utcán / Végigmegyek veled; / Petőfi felesége!... Erről / Csinál szép verseket.*” – Azon tréfál, amiért máskor az életét is kész lenne odadobni. Korai dalaiban Petőfi nemcsak könnyen lángra lobbanó ifjoncként áll olvasója előtt: gyakran szerepel önmagát csúfoló, felsült udvarlóként is: „*Nézd, a bú mint fintorítja / Szentimentális pofámot... / Ugy de bánod is te mindezt!... / Sz az malheuröm, hogy nem bánod.*”

Bordalái sokszor inkább humoreszkek, mint ivásra buzdító dalok. *Ivás közben* című bordalában az italos embert figurázza ki, amint az ókori görög nevekbe beletörik a nyelve: „*Ing a lábam, a nyelvem meg / Elakad – / Torkom a therpomyli / Szorulat, / Leonidas, a bor, mely lecesepeg, / Gondolatim... Sex... Rex... Xerxes serege.*” Az állítólag régimódi, „biedermeier erkölcsű” költőnek bizony a szexen járt az esze.

Humora Heine ironikus színlelésen alapuló verseire emlékeztet. A német költővel régóta együtt emlegetik, gyakrabban romantikájáért, mint szatirikus humoráért. A *Főnséges éj!* váratlan fordulata heinei gesztus: a „*főnséges éj!*” leple alatt „*Most megy gyilkolni a zsviány!*”.

Tudjuk, hogy az *Egy estém otthon* milyen remek életkép a vándorlásaiból hazavetődő költőről és szüleiről. Nehéz eldönteni, hogy a felnőtté vált férfi önarcképét csodáljuk-e jobban, vagy az egymással ellentétes karakterű szülők portréját. A hasonló életkorú Weöres Sándor 1936-ban erre a versre rájátszva írta meg *Hazatérés* című versében a régi otthon „kinőtt” ifjú ember szomorúságát, s a huszadik századi nyavalyát, az elidegenedést.

A lélektani érzékét csillogtató Petőfihez értünk. Igazuk van azoknak, akik már a *Füstbement teröben* is ennek a jelét látják. A gondolat és a viselkedés közti eltérésben a lélek titokzatos erőit szemlélhetjük: az agy tervez, de a szív végez. Modern tudatvers az *Itt állok a rónaközépen* is: Tóth Árpáddal szólva – a lélektől lélekgig tartó, végzetlen távolságot sejteti.

Vannak „modern” szorongásokat kifejező versei, amelyek a meghasonlott József Attila és Franz Kafka szorongásos világára utalnak. Erről az Újvidéken élt irodalomtörténész, Bori Imre írt a hatvanas-hetvenes években. Ő mutatta ki a létidegenséggel küszködő, a magánytól s az embergyűlölet kísértéseitől gyötört Petőfi jeladásait s az új formajegyeket, melyek a modern, „expresszionista szabad vers” előfutáraként tüntetik fel őt.

Petőfi értékei ellenállnak az időnek. Nemcsak a néppel azonosuló romantika legjobb kifejezője, hanem modern értelmiségi is volt. Kerényi Ferenc nemrég megjelent monográ-

fiája szerint azok a demokratikus gondolatok, amelyek 1846-os, nagy pályafordulatáig sor-sából és temperamentumából következtek, a jó érzékkel tájékozódó ember olvasmányaira is épültek. Módszeresen készült nagy „szerepére”, amelyre a magyar társadalom valósága és személyes adottságai jelölték ki: a történelmi cselekvésre.

S most rátérnék egy ritkábban emlegetett Petőfi-versre, amelynek modern vonásaira ugyancsak rácsodálkozhatunk.

Hegyen ülök

*Hegyen ülök, búsan nézek le róla,
Mint a boglya tetejéről a gólya.
Lenn a völgyben lassu patak tévedez,
Az én fáraadt életemnek képe ez.*

*Elfárasztott engemet a szenvedés.
Be sok búm volt, örömem meg be kevés!
Bánatomból egy nagy árvíz lehetne,
Örömem kis sziget lenne csak benne.*

*Fenn a hegyen, lenn a völgyben zúg a szél,
Közelget az időjárás ős felé;
Ősszel szép csak a természet énekem,
A haldokló természetet szeretem.*

*Tarka madár nem füttyörész az ágon,
Sárgapiros levél csörög a fákon,
Innen-onnan lehull a fák levele...
Bárcsak én is lehullanék ővele!*

*Holtom után vajjon mi lesz belőlem?
Vadfa lenni szeretnék az erdőben;
Ott lenne az én számomra jó tanya,
Egész világ engem ott nem bántana.*

*Szeretném, ha vadfa lennék erdőben,
Még inkább: ha tűzvész lenne belőlem;
Elégetném ezt az egész világot,
Mely engemet mindörökké csak bántott.*

Pest, 1845. [október 16. – november 25. között]

A Petőfit ismertető hetedik osztályos tankönyvbe azért vettem föl ezt a költeményt, mert úgy éreztem, vonzón mutatja meg a diákoknak az ember érzelmi összetettségét. Nagy amplitúdójú kedélybeli kilengései, erős hangulati váltásai méltán fölkelthetik a növendékek érdeklődését.

A hegycsúcs, magaslat, orom a hazai és a világművészet alapvető toposza. A változatokat hosszan sorolhatnánk Goethe *Vándor éji dalától* Vajda János Mont Blanc-hasonlatán

keresztül Ady Endre és mások nézőpontjáig. József Attila *Ódája* is magasból szemlélődik: „*Itt ülök, csillámló sziklafalon*”. Petőfi maga többször is élt ezzel. Itt van az *ősz*, itt van újra című, 1848 őszen írt verse a *Hegyen ülök* több motívumát ismétli meg: „*Kiülök a dombtetőre, / Innen nézek szerteszét, / S hallgatom a fák lehulló / Levelének lágy nesztét.*”

Szembetűnő a műben a folklórhatás. Számos népdal mutat látványos hatástörténeti összefüggést a verssel az újabb elemzők – Margócsy István, Kerényi Ferenc – szerint: „*De szeretnék az erdőbe' fa lenni, / Ha valaki eljönne felgyújtani*”. A hangsúlyos ütem is egyezik Petőfi versével.

A fölülelemelkedés szándéka mégis inkább műköltészeti mozzanat. A tömegből kivonuló, magányra vágyó, a természetbe menekülő Petőfi viselkedése egyéniségre utal. A versben megszólaló én megbántottságról vall, s gondolatban szerez magának elégtételt. Goethei elv érvényesül: „*A vágy és szenvedély, az élet akadályaiiba ütközvén, a szemlélet tükrévé simul.*” Anélkül, hogy a formálás kioltaná az indulatot. Ellenkezőleg: Petőfi azzal juttatja diadalra keserűségét, hogy esztétikumká alakítja. Méltánytalanságok érték a társadalomban, s a természetben gyűjt erőt a visszavágásra. Nem csak sérült léleknek látjuk. Panteistának is, aki egy húron pendül a természet hatalmaival. Ez romantikus felfogás: fölülbírálja az egyoldalú „lírasi realista”-besorolást. (A hatvanas években bizony nem egészen értettem, miért kaptam szekundát, amikor Petőfit romantikusnak neveztem.)

Népdalmotívumokkal együtt érvényesül a versben a byroni „világfájdalom”. Ez máris modern összetettség: József Attila, Nagy László felé mutató. Népdalból elégikus kompozícióvá hangolódik a költemény. A tájkép keresetlenül változtat realista és romantikus motívumokat. A hegytető s az alatta kanyargó patak romantikus tájat, a boglya tetején gunnyasztó golya s az őszi erdő realista festményeket idéz. A képzetben támadó tűzvész ismét romantikus: a mérleg a romantika felé billen. A közérzet kivetül a természet dolgaira, s tükröződik szélsőségeiben. Kontrasztot alkot a lassú patak és az áradat, a hegy és a völgy, a levelek hullása és a felcsapó tűz lángja. Ellentétes a két nagy őselem: a víz és a tűz – akárcsak a bú és az öröm, a bánat és a bosszúvágy. A képek egy része konkrét látvány, más része képzelet. Ezek párhuzamot alkotnak. Az árvíz a bánat, a tűzvész az elszabadult indulat metaforája. Csodálhatjuk a romantikus vers érzelmi maximalizmusát. Magasan világít ez az európai lírában Vörösmartytól, Shelleytől Heinéig, Victor Hugóig: az öntudatára ébredt egyéniség, a polgár hangjaként szól. Ám a szenvedély őszintesége, mely a sértett bánattól a lemondásig, a halálvágytól pedig a mindent fölperzselő bosszúig terjed – a mi Petőfink sajátja, hamisítatlanul.

Megfigyelhető a mű többszöri nekirugaszkodása a témának. Minden szakasz önálló egység, s a népdalküszöbvel ellátott népdalok módján épülnek fel. A nagy érzelmi váltások mégsem szeszélyesek, egyrészt a késleltető elemek, másrészt a fokozás jóvoltából. Megkülönböztethető a vers két nagy egysége. A halálsóvárgásig fokozott bánatból váratlanul támad fel a bosszúvágy. Mégis létrejön a kapcsolat e két nagy indulat között. A dialektikus szerkezet az árvíz és a tűzvész ellentétére épül. Az őszi erdő sárgapiros színe már a tűzvészt ígéri. Szép diagramot rajzolhatunk a műről.

A helyszín a természet, a világot átformáló események mégis a lélekben zajlanak le. Jó ellenpélda a másfél évvel később keletkezett tájvers, *A Tisza*. A szőke folyó színeváltozása megy végbe oly váratlanul, mint a kitörő tűzvész a *Hegyen ülök*ben. A szelíden kanyargó Tisza egyszer csak megvadult szörnyeteggé válik. Később a költő épp olyan fogékony a társadalmi forrongásra, mint a természeti katasztrófákra. Ha a *Hegyen ülök* és *A Tisza* a természetre, akkor a *Föltámadott a tenger* és *A nép nevében* a társadalomra hoz vízáradást és tűzvihart.

*

Petőfi rosszkedvének okait ismerjük a *Hegyen ülök* keletkezésekor: a kritika sorozatban támadta a huszonekét éves költőt. Az újságot joggal tartjuk a hazai reformkor nagy vívmányának, de a vívmánnyal alattomos vívókat is kaptunk: Hazuchát, Hiadort, Petrichevichet, Császárt, Szeberényit. A költőt, ki mérőföldes csizmával akart végigrohanni az életúton, nemcsak a kritikai támadások állították meg ekkoriban. Szerelmi csalódások, baráti árulások is feltartóztatták. Az oromról most szeretne messzire látni, hogy rendbe szedje indulatait. Azzal a tétova lelkiállapottal ruhazza föl a természeti látványt, amely őt magát jellemzi: „Lenn a völgyben lassú patak tévedez”. Az ige elárulja: egyelőre nem tudja értelmezni vereségeit – a harcok folytatásához nincs kész terve. Az elszenvedett bántalmaktól szinte elvakult. A vágyaiban támadó tűzvész öncélúan pusztító, hérosztratoszi indulatra vall. A romantikus túlzás hajlama már az első nagy egységben megfigyelhető: a verskezdő kép *lassu patakja nagy árvízzé dagad*. Az utolsó mondat *mindörökké* szava jelzi: a sérelmeket végzetesnek érzi. A lírai pillanatban fogant önitélet olyan is: „A *haldokló természetet szeretem*”. Példákkal bizonyíthatnánk: ez máskor nem így van – többször bemutatkozott már a délibábos nyár igézzettjeként.

A harmadik szakaszban olvassuk: „*Innen-onnan le hull a fák levele... / Bárcsak én is lehullának övele!*” A lemondó kijelentést a dekadenciájukkal tüntető Nyugat-költők is megirigyelhetnék – a Verlaine-t fordító Tóth Árpádtól, az *Esti kérdést* író Babbitstól, sőt a *Párizsban járt az ősz* Adyjától sem idegen a képsor.

Petőfi azonban válságkorszakában sem adja át önmagát az enyészet hangulatának. Egy percig csábítja az elmúlás, de máris fölülkerekedik benne a kíváncsiság: „*Holtom után vajjon mi lesz belőlem?*” Válasza: „*Vadfa lenni szeretnék az erdőben*”. Alighanem a sárgapiros színek hatására veszi észre, hogy lelkében micsoda indulatok izzanak, s hirtelen hangnemet vált: „*Szeretném, ha vadfa lennék erdőben, / Még inkább, ha tűzvész lenne belőlem.*” Ez a hangulatváltás illogikus – de épp ezért tiszta líra. A harag kitörését készítette elő minden panasz, őszies hangulata és enerváltsága. Ismét elemében van, méghozzá abban az „*őselemben*”, amely lelkületének legjobban megfelel. Életművében visszatérő szó a tűz. Szimfonikus erővel zengnek a végső akkordok: „*Elégetném ezt az egész világot, / Mely engemet mindörökké csak bántott.*”

Népdal ez, ahogy Csoóri Sándor írja valamelyik tanulmányában. Ő állapította meg, hogy többnyire hiányzik Petőfi verseiből a népdalnak az a természete, amelynek mélyebb rétegeit Bartók fedezte föl. Itt azonban jelen van – a merész metafora a bartókiság jegyében alkotó költők felé mutat. Íme, ismét a modern Petőfiről beszélhetek. Az egyetemesség órájához igazítja személyes indulatát. Csoóri is elismeri: a *Hegyen ülök* a folklorizáló Petőfi kivételes, modern pillanata. Az elemi düh és elégtételvágy ekkor még nem képes arra, hogy társadalmat megmozdító erővé alakuljon, de épp ezért önmagában, tisztán ragyog fel a lírai indulat. Természeti erőként viselkedik, mint Bartók nagy műveiben. A tűzvész a történelmi események elébe vágó fenyegetésként hangzik. „*A nép nevében*” harmadfél év múlva konkrétan szól – Dózsára hivatkozik: „*Mert az maga tűz... úgy vigyázzatok: / Ismét pusztíthat e láng rajtatok!*” A hérosztratoszi düh így válik majd prométheuszivá.

A *Levél Arany Jánoshoz* soraiban ismét megcsodálhatjuk ezt a tűzzel folytatott játékot. Ott is a vízáradat képeit váltják föl a *vad tűzzel* zengett, himnikus szavak: „*És míg az orkán zúg, s a felhők dörögnek, én a / Lant idegébe kapok, s vad tűzzel zengi el ajkam / Harsány himnuszodat, százszorszent égi szabadság!*”

*

A húszéves József Attila joggal hihette, hogy Petőfi 20. századi reinkarnációja ő. Kamaszkori költészetében először a „*Szeretném, ha vadfa lennék erdőben*” sor ígézte meg, így: „*Szeretném, ha vadalmafa lennék*”. A *Tiszta szívvel* a következményekkel nem számoló

indulatot szólaltatta meg, akárcsak Petőfi tűzvészmetaforája. S akkor tett hozzá legtöbbet Petőfihez József Attila, amikor kálváriájának utolsó állomásához közeledve megírta *Bukj föl az árból* című versét. Íme sokatmondó részlete: „*Gyülelékony vagyok, mint a nap, / oly lángot lobbantottam – vedd el! / Ordíts reám, hogy nem szabad! / Csapj a kezemre mennyköveddel.*”

A *Hegyen ülök* énje is személyében szeretne tűzvészé válni – ez a közös a két versben. József Attila tüze ezúttal nem a világra akar kicsapni, hogy megbüntesse a létére törőket: csakis őt magát emészti. De „Petőfi tüze” is önvészélyes: a költő még nem tudja, mihez gyújt szövétneket. Az indulat a „*Dalaim, mik ilyenkor teremnek, / Villámlási haragos lelkeknek!*” szereptudatából fakad. Tudjuk, jócskán vannak Petőfinek furiózus szerepversei. Gondoljunk *Az őrült* vagy az *Egy gondolat bánt engemet...* képeire – a „*Legyek fa, melyen villám sújt keresztül*” veszélyességére. A *Felhők*re és környékére. Az *Ítélet* képsorára. A viharral fenyegető Forradalomra. Nem éles a határ, amely elválasztja az elkeseredett, haragvó Petőfit a sérült lélek mélységéből verseket merítő József Attilától. Ő egy mindenható, mitikus nagy úrral szembesült, mint Prométheusz a büntető Zeusszal. Petőfi pedig mintha József Attila modern meghasonlottságát sejtette volna meg 1845 őszén s a rákövetkező hónapokban.

A *Hegyen ülök* nem csupán önmagában igazó, szép vers. A magyar lírában betöltött helye révén is az: a kontinuitás erős láncszeme.